

شناسایی عوامل موثر بر افزایش حس سرزندگی در بازارهای محله ای از دیدگاه روانشناسی محیطی (نمونه موردی: بازار سنتی تبریز)

نغمه حبیبی فومشکناری^{۱*}، معصومه هدایتی مرزبالی^۲

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد گروه معماری، موسسه آموزش عالی طبری بابل، ایران، n.habibi.91@gmail.com
 ۲- استادیار و عضو هیات علمی گروه معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد آیت ا... املی، آمل، ایران، m.hedayati@iaumol.ac.ir

چکیده

بازار به عنوان هسته مرکزی هر منطقه، روزانه شاهد حضور اقشار مختلف جامعه با نیازهای متفاوت است. از یک طرف زنده بودن و ادامه حیات بازار بسته به حضور مردم و تداوم این حضور می باشد. و از طرف دیگر این فضا یکی از مهمترین مراکز فرهنگی است که نمی توان نقش بسزای آن در ارتقا کیفیت زندگی هر محله نادیده گرفت. حال آنکه در فضاهای شهری امروزی، با توجه به غالب شدن جنبه اقتصادی در بازارها، فضاهای خرید جذابیت خود را برای شهروندان از دست داده اند. بطوریکه، حیات شهری در کالبد آنها جاری نیست و تعاملات اجتماعی سازنده در آنها برقرار نمی شود. از این رو توجه به سرزندگی و حیات بازار در محله های شهری امروز، امری ضروری خواهد بود. لذا این پژوهش با هدف بررسی همه جانبه عوامل موثر در جهت ایجاد و ارتقاء سرزندگی در بازارهای محله ای نگاشته شده است. روش تحقیق حاضر توصیفی می باشد و داده های مورد نیاز نیز از طریق مطالعات کتابخانه ای جمع آوری شده است. برای این منظور عوامل موثر بر ایجاد سرزندگی در بازار بزرگ تبریز بر اساس روانشناسی محیط مورد نقد و بررسی قرار می گیرد. در انتها نیز با ارائه جدولی از این جمع بندی مقایسه ای می توان نتیجه گرفت که علت اصلی سرزندگی در بازار بزرگ تبریز رعایت فاکتورهای محیطی از سرزندگی می باشد.

واژه های کلیدی: بازارهای محله ای، سرزندگی، روانشناسی محیط، بازار سنتی تبریز

۱- مقدمه

"بازار یکی از مهمترین عناصر در دوره های مختلف زمانی بوده است، بطوری که غالباً بازار به ویژه در دوران اسلامی مهمترین تشکیلات صنفی و اجتماعی بشمار می آمد. ... بر اساس اسناد موجود می توان حدس زد که پیشینه تاریخی بازارها حداقل به چند هزار سال پیش از میلاد می رسد." [۱] این بافت تاریخی غنی را نمی توان تنها محلی برای داد و ستد کالا به شمار آورد بلکه "بازار شهر همواره مهمترین معبر و محل حضور تمام اقشار جامعه ایرانی بوده است. تعدد فعالیت و حضور عامه مردم باعث ایجاد فضای شهری غنی شده است." [۲]

اما "ظهور مدرنیسم و تجلی آن در شهر، منجر به تغییراتی شد که ضربه ای محکم به بافت همبسته شهر وارد کرد. بازار که پیش از این به عنوان ساخت اصلی و محور شکل دهنده محلات و فعالیت های مذهبی، اجتماعی و تجاری شناخته می شد در مقابله با خیابان (که راه خود را در دل شهر گشوده بود) تسلیم شد و هر روز بیش از پیش انسجام و ارزش خود را از دست داد. علاوه بر آن، ظهور وسایل نقلیه جدید و عدم هماهنگی آن با بافت متراکم شهری نیز باعث شد تا بازار و بافت قدیمی شهر بیشتر مورد بی مهری قرار گیرند." [۳] بدین ترتیب یکی از مهمترین عناصر شهری ایرانی اسلامی مورد بی توجهی و افول قرار گرفت. که به دنبال آن "امروزه، عرصه های جمعی و فضاهای شهری یا از میان رفته اند و یا چهره از کف داده اند. اغتشاش در